

angst van den droom, — en zie een liefdezuster had mijn hand gegrepen en bracht me in de blijde werkelijkheid terug — zou het zóó ook eenmaal zijn als we ontwaken uit de droomdoorweven werkelijkheid van dit leven, een ontwaken, dat ons nu schrik aanjaagt, maar zie — een God, die Liefde is, heeft onze hand gegrepen en roept ons terug uit de tijdelijke tot de eeuwige werkelijkheid, die eeuwige blijdschap is.

BIJ DE LAATSTE RUSTPLAATS VAN DEN ZWIJGER

I.

DIT JAAR STAAT IN HET TEEKEN VAN de Willem van Oranje-herdenking en ongetwijfeld zullen velen, na de algemeene huldiging, die — het zij met vreugde geconstateerd — in deze dagen van woelingen een krachtig getuigenis is geweest van de verknochtheid aan ons Vorstenhuis, zich nog eens een gang naar Delft veroorloven, om éen stillen groet te brengen aan het graf van den grooten Zwijger, wiens leven en werken van zoo ontzaglijke betekenis is geweest voor volk en geloof.

Zijn wij, nu vier eeuwen nadat de Prins van Oranje het levenslicht aanschouwde, niet in gebreke gebleven, om zijn nagedachtenis dankbaar te eeren, het kostelijk monument, dat boven zijn laatste rustplaats werd opgericht, moge er van getuigen, dat ook door zijn tijdgenooten ten volle is beseft, wat Willem de Zwijger voor land en volk heeft betekend.

Zoo als het Latijnsch grafschrift het zoo duidelijk weergeeft:

„Ter eere van den Almachtigen God, en tot eeuwige gedachtenisse aan Willem van Oranje, den Vader des Vaderlands — die het welvaren der Nederlanden hooger stelde dan het eigen belang en der zijnen; die tweemaal machtige legers verzamelde — voor het grootste deel op eigen kosten — en ze in het veld bracht onder het opperbevel der Staten, die Spanje's dwingelandij keerde; den waren godsdienst en de oude wetten terugriep en herstelde; die ten laatste de nagenoeg verzekerde vrijheid aan Prins Maurits, zoon en erfgenaam van de deugden zijns vaders achterliet om haar te bevestigen; den waarlijk vroomen, beleidvollen en onoverwinnlijken held, dien Philips II, de schrik van Europa, duchtte, doch hem niet ten onderbrengen noch vrees kon aanjagen, maar met snoed verraad door de hand van een gehuurden moordenaar ten val bracht; —

hebben de Vereenigde Nederlandsche Gewesten dit tot een eeuwig gedenkteeken zijner verdiensten doen oprichten.”

Men weet, dat het monument is uitgevoerd naar het ontwerp van Hendrick de Keyser, een der grootste kunstenaars van zijn tijd.

Reeds van stonde aan was het bij het landsbestuur een uitgemaakte zaak, dat het praalgraf van Willem van Oranje tot in lengte van dagen zou gewagen van de innige verknochtheid en vereering van zijn volk. Toch zou het tot 1613 duren, eer men aan dit voornemen gevolg zou kunnen geven — eenvoudig, omdat de berooide toestand van 's lands schatkist geen groote uitgaven veroorloofde. Tot zoolang is naar alle waarschijnlijkheid 's prinsen laatste rustplaats slechts gedekt geweest met een eenvoudige katafalk, die ook bij de teraardebestelling had dienst gedaan.

Den 12^{en} Februari van het jaar 1614 werd met Hendrick de Keyser definitief een contract opgemaakt. Men was overeengekomen, dat men bij het bestek „niet

op een vereering van een of tweeduizend gulden zou zien, wanneer de bouwmeester de tombe volgens de plannen zou maken, „gelyck hy daervan eere ende danck sal begeren te hebben tot 's lants reputatie.”

Zoo toog de kunstenaar aan den arbeid, maar dat het daarmede maar matig vlotte, al werd hem telkenmale, op gezette tijden, een voorschot van 6000 guldens uitbetaald, blijkt uit bewaard gebleven correspondentie, waarin hij door de Staten tot spoed werd aangemaand. Zoo schreef hij in het najaar 1618 in antwoord op een aanmaning van het landsbestuur, dat „hy neyt en sal naelaten metter daet alle 't gene datter noch resteert gereet te maecken om in toecomende Maerte met Gods hulpe alles te Delft te commen stellen, alwaer hij alreede twee damloopers (vaartuigen) met een pont volgeladen, heeft gesonden.”

Inderaad naderde toen het praalgraf zijn voltooiing. Op den toetssteen, aan beide zijden van het monument, was op last der Staten een epitaphium (grafschrift) in vergulde letters aangebracht, waarvan de tekst geschreven was door Constantyn Huygens. Men had namelijk hem, Hugo Grotius en prof. Heinsius om een inzending verzocht, en aan de eerste de voorkeur gegeven.

In Huygens' berijmde auto-biografie vindt men dit als volgt omschreven:

Ook ik (ligt doet mij zulks een ijdele roem gewagen)
Heb tot dat praalgraf iets van 't mijne bijgedragen,
Het gouden opschrift, dat de kunst uit marmer sneed,
Waar in 'k door gunst of kunst althans gelukkig slaagde,
Wijl 't meer dan dat van Heins of van de Groot

(behaagde,

O, assche van Oranje! uw dierbaar nageslacht,
Dat ik met eerbied noem, bemin — ja, heilig acht,
Hoe streelt het mij de ziel, dat reeds dezelfde liefde,
Uitblinkende in uw' lof, mij in mijn kindsheid griefde.

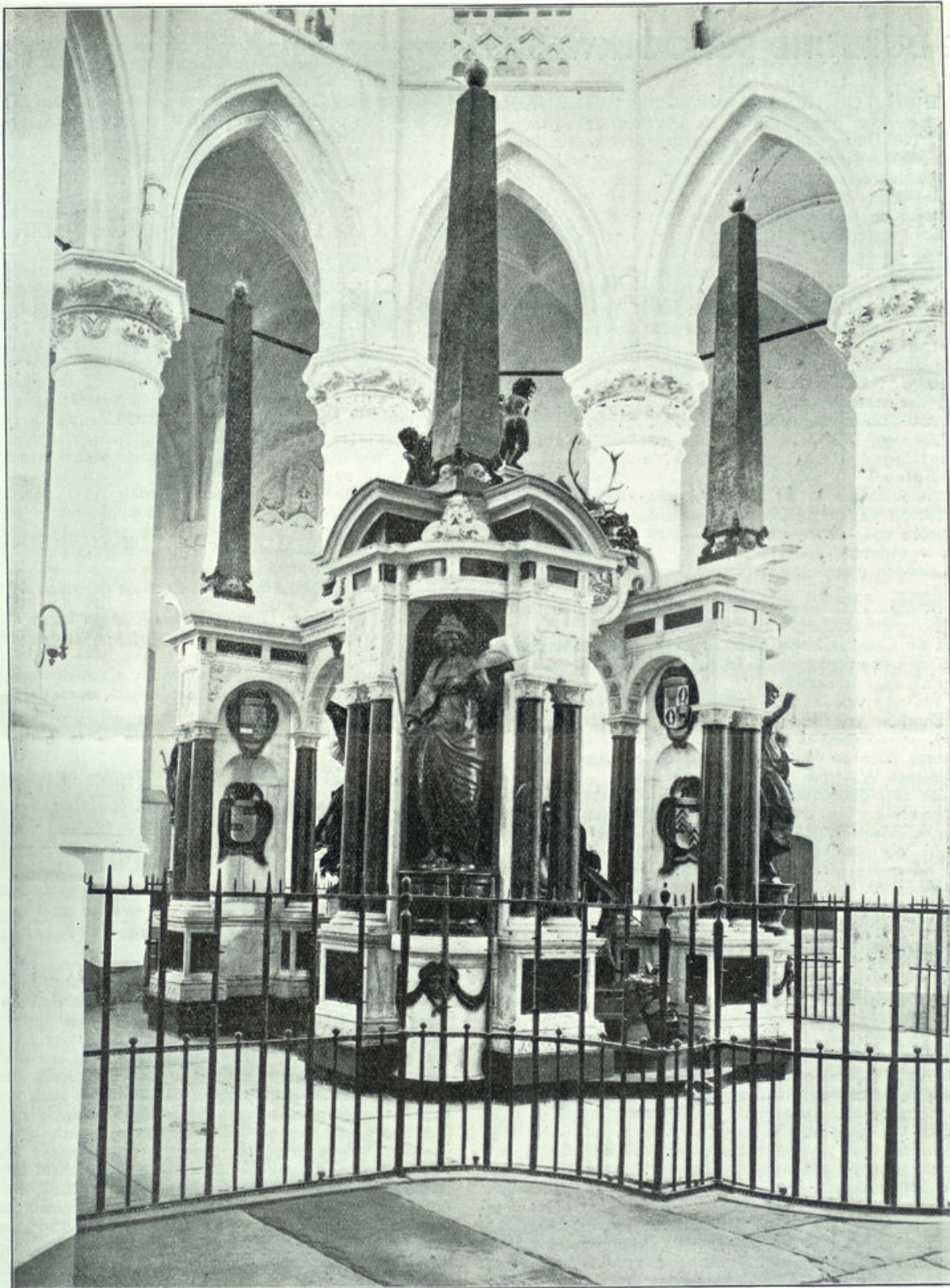
In den jare 1622 — dus 38 jaar na 's prinsen dood — was het monument gereed. De bouwmeester was inmiddels overleden, doch met diens zoon was overeengekomen, om het werk te voltooien.

Alles bijeen was hiervoor een bedrag van vier-en-dertig duizend gulden uit 's lands kas gevorderd — een aanzienlijke som, als men rekening houdt met de waarde van het geld in dien tijd.

In de beschrijving van het kunstwerk zelf kunnen wij, naar ons voorkomt, beknopt zijn, gezien het feit, dat hierover reeds vele malen is geschreven.

Het is voornamelijk opgebouwd uit Italiaansch marmer, wit en zwart-gederd, Dinantschen toetssteen en brons. Onder het gewelfde baldakijn, dat versierd is met 16 gekleurde metalen wapenschilden, voorstellende de vier kwartieren van 's Prinsen blazoen: Nassau, Hessen, Stolberg en Königstein — vinden we, uit éen reusachtig blok marmer gehouwen, de levensgrootte figuur van den Zwijger met aan het voeteinde zijn lievelingshond. Aan de voorzijde, tusschen het dubbele stel gekoppelde kolommen, die het verhemelte schragen, is in zittende houding het beeld opgesteld van den prins in volle wapenrusting. Boven dit beeld zien we het wapen van Oranje Nassau, gedekt met drie helmen. In de vier nissen van de hoekpijlers staan vier vrouwenfiguren, de vier grootste deugden van den Prins voorstellend, t. w. de Vrijheid, de Gerechtigheid, de Dapperheid en het Geloof. Tenslotte is de achterzijde van de tombe versierd met een massaal stuk beeldhouwwerk, een figuur, op een voetstuk, voorstellende de faam.

J. CL.

DE ZES SCHEPPINGSDAGEN

„Liever belijden we onze onwetendheid dan dat we ons vermeten de Schrift te weerspreken.“ Dr G. Ch. Aalders.

ONZE BEROEMDE KERKVADER AUGUSTINUS HEEFT EVENALS Origenes, zij het op andere gronden, als zijn meening uitgesproken, dat de zes dagen van Genesis I niet moeten worden beschouwd als „onze“ dagen met den duur van een etmaal.

Calvijn en Luther zijn tot de letterlijke opvatting der zes dagen teruggekeerd.

Door de ontwikkeling van de natuurkundige wetenschap is het vraagstuk van de zes scheppingsdagen in het brandpunt van de belangstelling komen te staan.

Men „zat“ er een beetje mee!

Men geloofde wel graag zooals de vaders, namelijk wat er in den Bijbel staat, maar die resultaten van de wetenschap, hoe moest men nu daarmee aan?

Toen kwam Bettex; de reddende engel. We lazen Bettex en waren er op eens uit: géén dagen — wél tijdperken!

Maar nu sla ik het nieuwste werk van Professor Aalders *) op, en wat vind ik daar onder allerlei interessants? — Géén tijdperken — wél dagen! En waar we meenden, dat we er opeens „uit“ waren, zitten we er nu weer middenin!

Prof. Aalders zegt aangaande de tijdperkentheorie, die tegemoet moest komen aan bezwaren tengevolge van de voortschrijding der natuurwetenschap en haar resultaten, dat ze **volstrekt niet de overeenstemming brengt**, die ze deed verwachten.

De inschuiving van miljoenen jaren tusschen vers 1 en vers 2 van Genesis I wordt ook besproken en alles komt op losse schroeven te staan!

Wat houd ik over?

Genesis I **zonder** commentaar, **zonder** wetenschappelijke bestrijding en **zonder** wetenschappelijke verdediging!!

De menschen van de theorie der „niet-werkelijke dagen“ moeten het afleggen; de predikers van de „tijdperken in plaats van dagen“ komen in de knel, zoodat overblijft:

Zes dagen, **werkelijke dagen**, maar — niet met de bijvoeging „met den duur van een etmaal“!

Dus weer wat anders!

Iets nieuws!

*) De **Goddelijke Openbaring in de eerste drie hoofdstukken van Genesis**. Uitgave van J. H. Kok te Kampen.

Gij wilt heel rustig naar de oude opvatting van de zes dagen terug, en gij staat — het is nu eenmaal niet anders! — tegenover „zekere uitkomsten van de natuurwetenschap“ als iemand, die niet alles „verklaren“ kunt en wilt, doch zie, daar komt een ernstig geloovig man als Aalders uit Amsterdam u zeggen: „dàgen — zés dagen — maar dat wil nog niet zeggen, dat het dagen van 24 uur zijn. De duur is niet aan te geven in onze tijdmaat; de **Heilige Schrift zegt daaromtrent met zekerheid niets!**“

Resultaat:

De zes scheppingsdagen, met de schepping van hemel en aarde daaraan voorafgaande, terwijl de **begrenzing** der dagen in het **midden gelaten wordt!**

Er is een gedachte, alsof de in Genesis I : I geschapen aarde zou zijn **verwoest geworden** — er wordt dan ook wel bij beweerd, dat deze verwoesting zou hebben plaats gevonden gelijktijdig met den val der engelen — en dat deze verwoeste aarde in de zes opeenvolgende scheppingsdagen zou zijn overgebracht in den oorspronkelijk door God gewilden staat van orde. Déze gedachte wordt door Prof. Aalders verwoerd!

Wat de geleerde schrijver beweert is dit:

God heeft de wereldsubstantie geschapen. Gen. I : I.

Daarna heeft de Almachtige Schepper in zes dagen, waarvan de duur door de Schrift niet aangegeven wordt, de wereld in haar tegenwoordigen geordenden staat toebereid.

Het is niet noodzakelijk zich miljoenen jaren tusschen Gen. I : I en 3 in te denken. Al wat men getracht heeft te doen, om tegemoet te komen aan de uitkomsten van de natuurwetenschap heeft niet de gewenschte bevrediging gebracht!

Het prachtwerk van Prof. Aalders behandelt niet alleen de hier besproken kwesties. Het bevat een zeer uitvoerige en gedocumenteerde verhandeling over de **Goddelijke Openbaring** aangaande de schepping, het paradijs en den val.

Kort en goed is het in dit boek: Genesis I is een te boek gestelde mededeeling van God, een **oorkonde Gods**, aangaande de herkomst van al wat in hemel en op aarde rondom ons is. Géén overgeleverd stuk uit Babel, of Egypte, of van waar dan ook.

Wat het Paradijsverhaal betreft, bij Aalders geen z.g.n. symbolische verklaring, maar de **eenvoudig historische** opvatting: boomen zijn boomen, de slang is een slang.

Hierover zou hier nog heel wat mede te deelen zijn.

Doch we achten met het hier aangevoerde het boek van Prof. Aalders behoorlijk ingeleid bij onze lezers, die belangstelling hebben voor vraagstukken, welke onze volle aandacht waard zijn.

J. T.

BIJ DE LAATSTE RUSTPLAATS VAN DEN ZWIJGER

(SLOT)

HOOG EN SLANK VERHEFFEN ZICH DE massieve zuilen, het kerkgebouw schragend, stimuleerend de sfeer van gewijden ernst en stilte, die het mausoleum der Oranjes omgeeft. We zien op naar het monument, dat niet meer van onzen tijd is, maar desondanks de eeuwen zal trotseeren, omdat een meesterhand het schiep; den koepel, die als een baldakijn het beeld van den rustenden Zwijger schut, met aan de hoekpunten de slanke naalden, die — als de zuilen der kerk — oprijzen, als het ware ten hemel wijzend, waar de geest rust vond na moeizaam aardsch streven.

Het zal velen onbekend zijn, dat er een tijd is geweest, dat de omgeving van het graf der Oranjes een gansch ander aanzien had. En daarmee slaan wij een der donkere bladzijden van het geschiedboek op, gewagend van een tijdvak, toen Nederland welhaast vergat, wat het aan Oranje verplicht was en toen schennende handen zich vergrepen aan hetgeen een ieder heilig moest zijn.

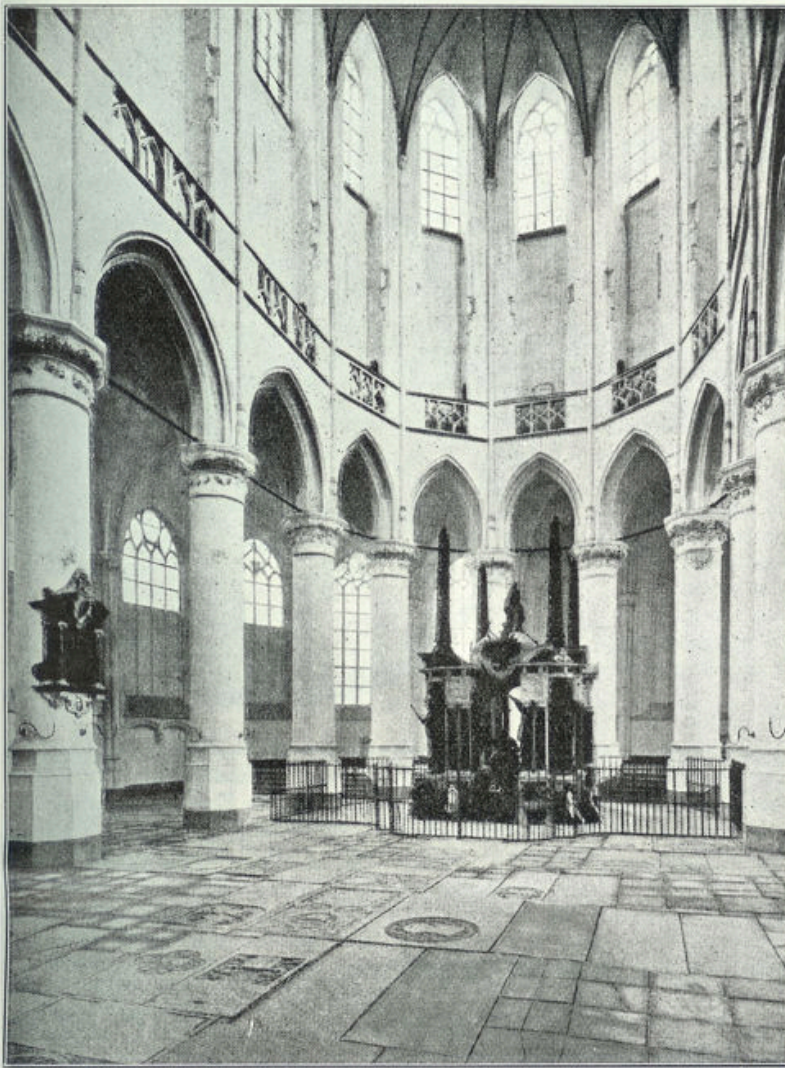
We doelen op de vele wapenkassen, alle kostbare kunststukken op zichzelf, die vroeger ter nagedachtenis der overledenen, het praalgraf omgaven.

In de rondte boven het monument, terzelfder hoogte

van de wapenkas van Prins Willem I, waren niet minder dan zeven van deze herinneringsstukken tegen de zuilen aangebracht. Te weten van Louise de Coligny, weduwe van Prins Willem I, van Prins Maurits, van Frederik Hendrik, van diens echtgenoot, Amalia van Solms, van Prins Willem II en van Prins Willem IV en zijn gemalin.

Voor het nageslacht zijn slechts de afbeeldingen bewaard gebleven van de wapenkassen van Willem IV en diens echtgenoot. En wanneer men deze aandachtig beschouwt, blijkt, hoe minitieus en kunstig deze stukken bewerkt zijn geweest. De kas van Prins Willem IV had een hoogte van bijna twee meter. In het hart daarvan was, bewerkt in relief, het wapen van Oranje Nassau uitgestoken, gedekt met een vorstenkroon en vastgehouden door twee gekroonde leeuwen. De versierde toog boven het wapenbord droeg ter weerszijden een kinderfiguur, met een omgekeerden fakkel in de hand. Onder vinden we een jaartal boven een doods-hoofd met twee gekruiste sikkels. De kroonlijst werd geschraagd door twee zwarte zuilen, met daarboven een cirkelvormige vergulde slang, als symbool der eeuwigheid. Binnen den cirkel zien we den zandlooper, terwijl boven de slang op een staaf de wapenrok met 's Prinsen blaazen een plaats vond.

Wanneer men nu nog bedenkt, dat deze kostelijke

wapenborden gegarneerd waren met verschillende vlaggen en vaandels, dan kan men zich eenigermate voorstellen, hoe in vroeger tijd de omgeving van het praalgraf moet zijn geweest.

Waar al deze herinneringsstukken gebleven zijn? In den Franschen tijd, toen de geest der revolutie ook in de lage landen aan de Noordzee was doorgedrongen en de vrijheidsboom geplant, was het te voorzien, dat alles, wat herinnerde aan adel en vorstendom, aan de republikeinen het eerst aanstoot zou geven.

De Domkerk te Utrecht werd door het gepeupel bestormd en vele wapenborden en schilden moesten het ontgelden. Ijlings werd toen een decreet uitgevaardigd, inhoudend, dat al deze teekens van onderscheiding der geslachten of familiën moesten worden weggenomen. Blijkens een memorie, uitgebracht aan het College van den toenmaligen Domeinraad, van den opzichter der graftombe van het Huis van Oranje — gedateerd 21 December 1795 — zijn op dit decreet alle wapenschilden „op order der Municipaliteit en Kerkmeesters,” afgenomen en opgeborgen in een . . . koetshuis.

Ware het daar nu maar bij gebleven, wellicht zou het mogelijk zijn geweest, toen betere tijden kwamen, het kwaad te herstellen, dat door een geest van verblindende en onzinnig destructivisme was gesticht.

Helaas, de toenmalige regeering was met deze piëteitlooze handeling niet tevreden, en ijverig om het volk ter wille te zijn — werd bij decreet van 14 April 1796 besloten, de wapenschilden van Oranje van Nassau te doen vernietigen.

Het is welhaast ongelooflijk, hoe men ooit tot een dergelijk vandalisme is kunnen komen en wél wordt hiermede een schril licht geworpen op den geest van haat en verbittering in dit voor ons land zoo sombere tijdvak. Het behoeft dan ook niet te verbazen, dat het bestuur van het Delftsche gasthuis er voor terugschrikte, om de treurige overblijfselen, de tot spaanders gehakte resten van kunstwerken, waarvan tenslotte de beteekenis veruitging boven de artistieke waarde, weigerde te aanvaarden, om ze als brandhout te verstoken. En zoo zijn de stukken nog eenige jaren in het koetshuis opgetast gebleven, tot de eigenaars over de ruimte op andere wijze wenschte te beschikken. De historie vermeldt niet, wat er verder mede gebeurd is.

We willen dit artikel niet besluiten, zonder er op te wijzen, dat in den grafkelder te Delft niet minder dan 28 vorsten en vorstinnen en 8 vorstenkinderen een laatste rustplaats hebben gevonden. Slechts enkele loten van den Oranjestam ontbreken en hun omhulsel rust in vreemden bodem. Zoo is het gebeente van Stadhouder Willem III, Koning van Engeland, in den Westminster-Abdij te Londen bijgezet. Prins Willem V overleed in Brunswijk en is daar begraven, alsook het zesjarige dochtertje van Koning Willem I, Wilhelmina.

Dit is in het kort de geschiedenis van het mausoleum der Oranjes. En wanneer wij aan den voet staan van het monument, dan is het, of de eeuwen ons voorbijgaan. We denken aan moeite, strijd en teleurstelling. Maar immer straalt het licht, dat ook in diepste duisternis den weg wees.

Gezegd het land, met een vorstenstam, welke dien weg steeds zocht.

J. CL.

DE STROOHOED WEER IN EERE

Naar ons van verschillende zijden wordt medegedeeld, wordt, zoowel hier als in het buitenland, een buitengewone activiteit aan den dag gelegd, om den vroeger zoo populairen strooehoed voor het a.s. zomerseizoen weer in eere te herstellen.

Vele vooraanstaande personen in officieele- en kunstenaarskringen zijn ons daarin voorgegaan en inderdaad zal menig een bij de hitte van het vorig jaar met weemoed zijn groot verlangen naar deze zoo fleurige en koele hoofdbedekking hebben onderdrukt.

De algemeene verwachting is, dat de strooehoed in dit jaar weer zijn vroegere populariteit zal herwinnen, en de fabrikanten hebben niets onbeproefd gelaten, om het artikel zoo aantrekkelijk mogelijk te doen zijn.

Wij hebben hooren verluiden, dat, in navolging met andere landen, ook hier een algemeene strooehoedendag zal worden vastgesteld, waarop alle winkeliers met speciale etalages, den strooehoed onder de aandacht van het publiek zullen brengen.